

PROGRAM „Łódzkie dla wsi”

I. WPROWADZENIE

Dostrzegając trafność i celowość działań podjętych przez Samorząd województwa łódzkiego w roku 2025 na rzecz obszarów wiejskich województwa łódzkiego i wyrażając chęć i wolę kontynuowania działań wspierających łódzką wieś zakłada się wdrożenie na rok 2026 i lata kolejne programu wspierania obszarów wiejskich województwa łódzkiego pn. „**Łódzkie dla wsi**”. Pobudzanie aktywności społeczności lokalnych, stymulowanie współdziałania na rzecz rozwoju, z zachowaniem tożsamości społecznej, dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych a także podnoszenie standardów jakości życia mieszkańców wsi to zasadnicze elementy procesu odnowy terenów wiejskich oraz procesu wspierania wsi i dbania o nią. Rozwój obszarów wiejskich jest możliwy dzięki szerokiemu udziałowi i bezpośredniemu zaangażowaniu lokalnych społeczności wiejskich tj. inicjatyw mieszkańców i ich ukierunkowanych i sformułowanych wizji rozwoju na terenie poszczególnych miejscowości województwa łódzkiego. Program został stworzony w celu wspierania działań na obszarach wiejskich, co powinno przyczynić się do ożywienia i pobudzenia społeczności lokalnych oraz przywrócenia potencjału społecznego poszczególnych terenów a także jego utrzymania w przyszłości.

II. MISJA PROGRAMU

Program „**Łódzkie dla wsi**” zachęca do wspomaganie i kreowania poprzez jednostki samorządu terytorialnego (gminy) oddolnych inicjatyw społecznych oraz wspierania liderów społeczności wiejskich (np. sołtysów) odgrywających zasadniczą rolę w rozwoju zasobów społecznych wsi.

Program kładzie nacisk na aktywizację mieszkańców wsi poprzez angażowanie ich w planowanie i realizację przedsięwzięć dotyczących swoich miejscowości.

Program ten w wymiarze materialnym będzie poprawiał zagospodarowanie sołectkiej/gminnej przestrzeni publicznej, estetykę poszczególnych miejscowości/wsi, architekturę krajobrazu, bezpieczeństwo infrastrukturalne terenu itp.

Głównym przesłaniem programu będzie integrowanie społeczności wiejskiej oraz pobudzanie aktywności mieszkańców sołectw poprzez stymulowanie i wspomaganie oddolnych inicjatyw rozwojowych oraz stworzenie odpowiednich mechanizmów i instrumentów wsparcia odnowy

i rozwoju wsi. Ponadto realizacja programu służyć będzie zachowaniu i promocji dziedzictwa kulturowego łódzkiej wsi.

Planowane do wsparcia działania będą wpisywać się w cele związane z efektywnym i odpowiedzialnym zarządzaniem oraz wzmocnieniem współpracy i partnerstwa na terenie poszczególnych samorządów oraz na terenie całego województwa łódzkiego. Ponieważ jedną z głównych zasad procesu dbania o łódzką wieś jest współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi (np. KGW) działającymi na terenie poszczególnych gmin, dlatego tak ważne są cele programu stawiające na pobudzenie aktywności wśród mieszkańców wsi, kształtowanie i dbałość o przestrzeń wiejską, podtrzymywanie tożsamości, kultury i historii wsi i jej propagowanie.

Program będzie wspierał i zachęcał do zaangażowania na rzecz realizacji przedsięwzięć dotyczących własnej miejscowości ze szczególnym uwzględnieniem:

- rozwoju i zachowania dziedzictwa kulturowego,
- rozwoju i zachowania dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego.

Dla realizacji postawionych celów przewiduje się konkretne działania planowane do wsparcia działań.

Zarządzającym programem będzie Departament zajmujący się sprawami rolnictwa i obszarów wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, który merytorycznie podejmie działania w zakresie programu.

III. PROGRAM W ODNIESIENIU DO STRATEGII WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Działania związane ze wspieraniem obszarów wiejskich w ramach programu planowane na 2026 rok i lata następne będą powiązane z celami strategicznymi określonymi w Strategii Województwa Łódzkiego w ramach trzech głównych sfer: gospodarczej, społecznej i przestrzennej.

1. Sfera gospodarcza

W odniesieniu do tej sfery regionu działania wspierające będą przyczyniać się do rozwoju sektora rolnego i zwiększenia jego konkurencyjności oraz utrzymania wysokiego poziomu jakości produktów rolno-spożywczych.

W tym zakresie istotne będą działania zwiększające ofertę wysokiej jakości produktów pochodzących z lokalnych gospodarstw i ich promocja.

Działania te pozwolą na wzmocnienie pozycji rolników w łańcuchu żywnościowym, a także wzmocnienie roli poszczególnych regionów rolnych woj. łódzkiego w tym zakresie.

Będą realizowane działania związane m.in. z:

- *wspieraniem produkcji żywności wysokiej jakości: ekologicznej, tradycyjnej, regionalnej - poprzez organizowanie konkursów, wyjazdów producentów na targi rolne i żywnościowe,*

- *wspieraniem organizacji lokalnych rynków rolno-spożywczych i targowisk oraz wspieraniem krótkich łańcuchów dostaw, zwiększających pozycję producentów rolnych w kontaktach z odbiorcami i podaż żywności wysokiej jakości oraz promocja i wspieranie dystrybucji produktów lokalnych i tradycyjnych - poprzez wspieranie organizacji Łódzkich Rynków - Prosto od Rolnika na których rolnicy z terenu województwa łódzkiego będą mogli prowadzić sprzedaż i promowanie swoich produktów rolnych i spożywczych,*
- *powierzaniem zadań organizacjom pozarządowym w tym Kołom Gospodyń Wiejskich - poprzez ogłaszanie konkursów na działania związane z propagowaniem podtrzymywaniem i upowszechnianiem tradycji narodowej, pielęgnowaniem polskości oraz rozwojem świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej (to zadanie wpisuje się także w sferę społeczną).*

2. Sfera społeczna

W odniesieniu do sfery społecznej regionu działania będą miały na celu rozwój kapitału społecznego poprzez budowanie zaufania społecznego oraz rozwijanie postaw społecznych i obywatelskich, a także promowanie wartości rodzinnych a także wzmocnienie tożsamości regionalnej i lokalnej.

Działania realizowane w tym obszarze przyczynią się do rozwoju kapitału społecznego, m.in. podniosą świadomość społeczną, zwiększą poziom zaufania, poczucie tożsamości regionalnej i lokalnej oraz zaangażowanie mieszkańców województwa łódzkiego w działalność społeczną i kulturalną.

Działania przyczynią się do propagowania własnego dziedzictwa kulturowego, szacunku wobec tradycji, wspierania kultury ludowej, pogłębiania wiedzy o województwie i jego historii co skutkować będą silniejszą więzią z regionem oraz lokalną społecznością.

Będą realizowane działania związane m.in. z:

- *wspieraniem inicjatyw oddolnych, w tym projektów w ramach wspierania finansowego projektów na terenach gmin i sołectw, aktywizacją, rozwojem i integracją mieszkańców na terenie województwa łódzkiego,*
- *wzmocnieniem i budową więzi międzypokoleniowych,*
- *kształtowaniem świadomości regionalnej i lokalnej opartej na historycznej i kulturowej różnorodności, m.in. poprzez wspieranie organizacji wystaw, imprez i konkursów promujących region,*
- *wspieraniem tradycyjnych produktów regionalnych oraz rozwojem twórczości ludowej,*
- *upowszechnianiem wiedzy o tradycji regionu.*

3. Sfera przestrzenna

W odniesieniu do tej sfery regionu będą wspierane działania powodujące powstanie atrakcyjnej i dostępnej przestrzeni poprzez adaptację do zmian klimatu i poprawę jakości zasobów środowiska czyli poprzez:

- ✓ ochronę i kształtowanie krajobrazu
- ✓ rewaloryzowanie, poszerzanie i wzbogacanie przestrzeni o atrakcyjnie zaaranżowane tereny zieleni
- ✓ przeciwdziałanie skutkom suszy i zmniejszenie niedoborów wody

Działania realizowane w tym zakresie pozwolą na stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju województwa poprzez kreowanie atrakcyjnej i dostępnej przestrzeni, co będzie sprzyjało rozwojowi obszarów wiejskich i poprawie jakości życia mieszkańców, przy jednoczesnym poszanowaniu zasobów środowiska.

Będą realizowane działania związane m.in. z:

- *poprawą zdolności retencyjnych, w tym m.in. zwiększanie naturalnej retencji oraz przywracanie naturalnych warunków przepływu za pomocą wprowadzania zalesień i zadrzewień, a także poprzez odpowiednie urządzenie przestrzeni publicznej co umożliwi zatrzymanie wody opadowej i jej racjonalne wykorzystanie,*
- *zagospodarowaniem wód opadowych w miejscu ich powstawania ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań powtórnego wykorzystania wód dla terenów użyteczności publicznej,*
- *budową i modernizacją terenów pod kątem rekreacyjno-sportowym oraz racjonalnym gospodarowaniem przestrzenią publiczną – obiekty takie jak m.in. place zabaw, boiska, kameralne stadiony lokalne, mini amfiteatry, siłownie na świeżym powietrzu, korty tenisowe, skateparki, oświetlenie, chodniki,*
- *zakładaniem zielonych enklaw (np. zagospodarowaniem terenów wokół świetlic sołeckich i obiektów publicznych, zakładaniem łąk kwietnych przy terenach użyteczności publicznej wraz z elementami uzupełniającymi tereny zieleni (np. kurtyny wodne, pasieki, budki dla ptaków), zakładaniem mini ogrodów owocowych z tradycyjnymi odmianami drzew owocowych danego regionu.*

IV. PLANOWANE CELE I KATEGORIE PROGRAMU

1. Cele programu

Program będzie miał charakter ciągły. Proponowane cele będą stanowiły wypracowany szczególnie w ostatnim roku oraz na podstawie licznych wcześniejszych doświadczeń zestaw działań wspierających oddolne przemiany na obszarach wiejskich, dokonywane przy udziale społeczności lokalnych.

W ramach programu przewiduje się realizację i osiągnięcie następujących celów:

- kształtowanie i modernizacja wiejskiej przestrzeni publicznej,
- integrowanie społeczności wiejskiej,

- pobudzanie aktywności mieszkańców sołectw.

W ramach programu szczególnie istotne będzie wspieranie:

- Inwestycji w infrastrukturę i przestrzeń publiczną co przyczyni się do poprawy estetyki przestrzeni publicznej terenu wiejskiego i bezpieczeństwa w połączeniu z rozwiązaniami ekologicznymi i podnoszeniem świadomości kulturowej regionu oraz wspieraniem integracji międzypokoleniowej
- Przedsięwzięć mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa (np. wykonanie chodników, oświetlenia ulicznego, ścieżek rowerowych, miejsc spotkań)
- Przedsięwzięć aktywizujących mieszkańców wsi i wzmacnianie ich tożsamości lokalnej i regionalnej
- Przedsięwzięć wprowadzających na teren miejscowości instalacji i koncepcji podkreślających charakter danej wsi, jej kulturę, tematykę przewodnią, dziedzictwo kulturowe i twórczość folklorystyczną
- Przedsięwzięć mających na celu poprawę estetyki przestrzeni publicznej miejscowości oraz bezpieczeństwa, poprzez kształtowanie przestrzeni publicznej i miejsc wypoczynku mieszkańców oraz odpowiednie zagospodarowanie i kształtowanie terenów zielonych (np. wykonanie innowacyjnego oświetlenia, skwerów, nasadzenia krzewów, drzew i roślin związanych z danym regionem- rodzimych gatunków, zagospodarowania wód opadowych)
- Przedsięwzięć podnoszących świadomość w zakresie kultury rolnej, folkloru danego regionu, miejscowych dóbr natury i dziedzictwa kulturowego w połączeniu z kultywowaniem miejsc kultu historii i tradycji regionu (np. działania w zakresie programów dla dzieci i młodzieży poprzez przekazywanie wiedzy i szerzenie tradycji poprzez integracje pokoleniową – seniorzy a juniorzy)

2. Kategorie tematyczne

W ramach programu przewiduje się działania w następujących kategoriach tematycznych (obszarach):

- 1) Aktywna i bezpieczna wieś
- 2) Nowoczesna wieś
- 3) Kolorowa wieś
- 4) Lider Łódzkiej Wsi

1) Aktywna i bezpieczna wieś

Ten zakres tematyczny wsparcia będzie polegał na tworzeniu i rozwijaniu centrów aktywności wiejskiej (np. świetlice sołeckie, altany, wiaty, wiejskie domy kultury, domy ludowe) umożliwiających mieszkańcom prowadzenie działań integracyjnych, kulturalnych, edukacyjnych będących nie tylko miejscem spotkań lokalnej społeczności, ale także miejscem realizacji zajęć pozaszkolnych czy zainteresowań kulturalnych i podtrzymywaniu tożsamości kulturowej mieszkańców, szerzeniu tradycji i podtrzymywaniu historii regionu.

Ponadto istotną rolę będzie tutaj zagospodarowywanie przestrzeni wiejskiej na cele integracyjne, rekreacyjno-sportowe oraz kulturalne. Celem jest stworzenie plenerowych miejsc spotkań, urządzonych i/lub zaprojektowanych według ukierunkowanego zamysłu koncepcyjnego, z budynkiem jako elementem wyróżniającym i charakterystycznym dla łódzkiej wsi.

Ponadto ważnym aspektem będzie podnoszenie jakości życia mieszkańców, nadanie nowej bezpiecznej jakości terenom wiejskim poprzez wsparcie działań polegających na budowie i modernizacji terenów chodników, ścieżek rowerowych, parkingów, zapewnienie odpowiedniego oświetlenia, ogrodzenia.

Projekty powinny uwzględniać działania polegające między innymi na:

- modernizacji, odtworzeniu bądź przebudowie istniejących obiektów infrastruktury wiejskiej pełniących rolę miejsc integracji mieszkańców tj. domów kultury, świetlic wiejskich, altan, wiat itp.
- budowie nowych obiektów infrastruktury wiejskiej tj. budynków, altan, wiat, świetlic itp.
- budowie bądź adaptacji czy modernizacji infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej wkomponowanej w istniejące walory krajobrazowe czy też środowiskowe i kulturowe regionu tj. boisk, placów zabaw, parków aktywności, wiat rekreacyjnych itp.
- budowie, modernizacji, przebudowie infrastruktury np. infrastruktury oświetleniowej, chodników, skwerów, przejść drogowych, parkingów, ścieżek rowerowych, ścieżek w parkach, ogrodzeń terenów itp.

2) Nowoczesna wieś

Obiekty infrastruktury wiejskiej powinny stać się najważniejszymi elementami programu „Łódzkie dla wsi”, tworzonymi według planowanych działań/projektów poszczególnych gmin i sołectw. Szczególnie wskazane jest, aby obiekty te wyróżniały się np. zbliżonym detalem architektonicznym, a także elementem wyróżniającym dany region.

Ten zakres tematyczny programu będzie wspierał działania, które będą miały wpływ na odpowiednie ukształtowanie i modernizację wiejskiej przestrzeni publicznej i urządzenie miejsc spotkań w sposób umożliwiający ich organizację co będzie miało wpływ na podnoszenie świadomości w zakresie folkloru, kultury rolnej, dziedzictwa kulturowego.

Istotnym będzie tutaj wspieranie i tworzenie miejsc rekreacji, wypoczynku, wiedzy o regionie, edukacji ekologicznej co sprzyja integracji mieszkańców.

Działania pozwolą na organizację wydarzeń kulturalnych i integracyjnych np. spotkań integracyjnych – tworzenie grup seniorów i grup młodych, warsztatów edukacyjnych, organizację

wystaw - wspieranie lokalnych twórców, zagospodarowanie terenów zielenią, warsztatów rękodzieła, konkursów i festiwali oraz dożynek czy koncertów muzyki ludowej itp.

Nastąpi podniesienie świadomości kulturalnej, historycznej i ekologicznej mieszkańców..

3) Kolorowa wieś

Istotą tego zakresu tematycznego jest pobudzanie lokalnych środowisk do działania na rzecz swojej miejscowości – promowanie lokalnych tradycji i dziedzictwa w zakresie działań podkreślających piękno i walory kulturowe i historyczne danego obszaru.

Szczególną rolę będzie miało wsparcie projektów dotyczących podkreślenia walorów i piękna regionu wiejskiego w zakresie tworzenia przestrzeni estetycznej z elementami - motywami danego regionu/wsi/sołectwa. Planowane jest wsparcie instalacji podkreślających kulturę, dziedzictwo i twórczość folklorystyczną i historyczną danego obszaru/ wsi np. murale, tablice, zdobienie przystanków, ścieżki kulturowe, konkursy, tablice edukacyjne itp.

4) Lider łódzkiej wsi

Doceniając rolę, jaką w lokalnych społecznościach pełnią ich naturalni liderzy, samorząd województwa łódzkiego widzi potrzebę docenienia ich działalności na terenach wiejskich.

Aktywny udział liderów, którzy są także członkami lokalnej społeczności wiejskiej w kształtowaniu i wdrażaniu działań oraz podejmowaniu wspólnych inicjatyw jest bardzo ważny i wpływa pozytywnie na jakość podejmowanych decyzji i realizowanych projektów jak również na jakość życia członków lokalnej społeczności.

Liderzy wsi np. sołtysi oprócz pełnienia funkcji publicznych na wsi tj. reprezentowania mieszkańców, dbania o ich interesy, wsluchiwania się w ich problemy oraz dążenia do rozwoju lokalnych społeczności należą do organizacji społecznych działających na polskiej wsi (np. Ochotnicza Straż Pożarna, Koło Gospodyń Wiejskich, Lokalne Grupy Działania itp.).

Dla lidera w danej społeczności bycie przywódcą oraz budowanie postaw kształtujących efektywne zaangażowanie lokalnej społeczności jest nie lada wyzwaniem.

Dlatego niezwykle istotne jest uwzględnienie społecznej, kulturowej oraz instytucjonalnej specyfiki współczesnych wiejskich społeczności.